

Svingplovens Indførelse i Danmark.

Indførelsen af Svingploven maa sikkert nævnes som en af det sidste Hundrede Aars største og betydningsfuldeste Begivenheder i det danske Agerbrug. Ikke blot satte den os i Stand til at bearbejde vor Jord dybere og langt bedre og gav os derved baade meget større og meget sikkrere Udbytte; ikke blot skaffede den os Jorden dyrket ulige billigere end tidligere, reducerede den nødvendige Hestebefætning til det Halve eller $\frac{1}{3}$ Del, og gjorde det derved muligt at holde større Kvægbesætning, fodre den bedre og derved forandre Kvægholdet fra at være et Tryk, der hvilede paa Agerbruget, til at blive en af de vigtigste Indtægtskilder og Støtter for dette; men det var ogsaa Svingploven, der brød den tykke Skal af Fordom og gammel Vane, der stillede sig hindrende i Veien for alt Nyt, for ethvert Fremmskridt i Agerbruget; det var den, der banede Vejen for alle senere Forbedringer af vore Agerdyrkningsredskaber, baade derved at den muliggjorde en fordelagtig Benyttelse af disse, og derved at den trindt omkring i Landet fremkaldte en Mængde Værksteder og Maskinfabrikker, der skulde Fabrikationen af Plove deres første Oprindelse, og som senere have stillet en stor Mængde forskjelligartede nu uundværlige Redskaber til Landmændenes Raadighed. Og endelig, hvilken opdragende Indflydelse har den ikke haft paa en stor Del af vor Landbosstand; tung, trykket, slæbende og tidsløsende var Plovmandens Gang bag Hulploven, let og fri blev den bag

Svingploven; at stille og styre den nye Svingplov, at lægge Juren lige og smukt, at forme Ageren jævnt og godt, — i det Hele taget Omhyggelighed og Nøiagtighed i Arbejdets Udførelse, det blev den Dugtighedsprøve, som enhver Jordbruger maatte kunne aflægge, naar han vilde have Plads blandt de bedre Arbejdere, og det blev derfor ogsaa det Maal, som han med Flid stræbte at naae.

Svingplovens Indførelse var derfor et Fremskridt, der kan nævnes ved Siden af Fællesskabets Ophævelse, og danner med dette de 2 vigtigste Begivenheder i vort Agerbrug siden Midten af forrige Aarhundrede; og da det fgl. Landhusholdningsfællesskabs Navn fra første Færd af er knyttet til denne Reformens Gjennemførelse, saa turde det nu, ved Selskabets Hundreedaarsfest, være paa sin Plads at sammenstille de historiske Data, der knytte sig til denne Sag, og derved tillige nærmere belyse, hvad Kraft der maatte udfoldes for at bringe vort Agerbrug fra den Stagnation og Sløvhedstilstand, hvori det gennem Aarhundreder ligesom var voxet fast, ind paa den Fremskridtenes Bane, som saa vidunderlig har spredt Kraft og Velvære ud over Agerbruget, Landbostanden og hele Folket i det forløbne Hundreedaar, og paa hvilken den gamle Hjulplovs Afløsning af Svingploven var det første, i alt Fald det første større Skridt.

Det er kun lidt, vi vide om Plovens Historie i Danmark inden Midten af forrige Aarhundrede. Vi vide, at vore Forfædre tidlig have brugt Ploven; den Overensstemmelse, der er mellem Styrets Anbringelse paa den persiske Plov og paa den gamle svenske, nemlig et horisontalt liggende Styr istedetfor 1 eller 2 Stjerte, en Konstruktion, som næppe findes ved andre Folkeslags Plove, peger ligesom hen paa, at vore Forfædre allerede ved Indvandringen her i Norden havde bragt Ploven eller i alt Fald Kjendskabet til den med sig. Ogsaa i de gamle Love og Fortællinger høre vi af og til Tale om Plov og Pløjning, men vi faae derigjennem næsten intet at vide om dens Form. Vi vide derfor heller ikke, om den Plov, der først fattes i den danske Jord, var den Hjulplov, der fra Egypten over Græ-

kenland, Norditalien, Germanien og Gallien naaede Angelsachserne og Normannerne, eller det var den Krog, som endnu er det vigtigste Dyrkningsredskab hos alle slaviske Folkeslag;*) men paa det Tidspunkt, vi her begynde vor Fortælling om Plovens Historie i Danmark, Midten af forrige Aarhundrede, fandtes de begge her i Landet, og saaledes som de da fandtes her, havde de utvivlsomt været gennem flere Hundreedaar, maaste lige tilbage til det 12te og 13de Aarhundrede, thi ligesaa lidt her som i det øvrige Europa gjorde Agerbruget noget kjendeligt Fremstridt gennem hele Middelalderen, ja var for enkelte Landes Bedkommende, som f. Ex. for Danmarks, maaste snarere i Tilbage- end Fremgang.

Vi skulle da først beskrive den Plov og den Krog, der i hin Tid skulde berede Jorden til at modtage Sæden.

Ploven var i høj Grad raa og klodset; det var en meget svær Hjulplov med lang tung Næs, der hvilede paa en Forkærre, som dannedes af det saakaldte Rede, der bares af 2 Hjul. Kun Langjern og Skjær vare altid af Jern, og for at spare paa Jernet til Skjæret bestod dette ofte kun af en trekantet Ramme af Jern; Muldfjælen var en lige Træmuldfjæl, der aldeles ikke kunde vende Juren, men i det højeste kun skyde den af Langjern og Skjær tildels løsskaarne Jord noget ud til Siden. Bryst og Løb var et selvgroet vinkelformet Stykke Træ, og i skovløse Egne, hvor det var vanskeligt at faae et slikt Stykke Træ, lagde man undertiden et Stykke af en gammel Hjulskinne under Løbet, men ofte var der ej engang Raad dertil, og istedetfor at beslaa disse Dele med Jern, bleve de besatte med Sten. Med et Nav borede man nemlig Huller paa den underste Side og paa Landsiden af Løbet, og sankede nu smaa langagtige Sten, der omtrent kunde passe i disse Huller, hvorindi de da bleve drevne; derved forhindrede en

*) Russernes Sacho, Esterens Stagute, Nordtysklands Hade, Preussernes Zoch, samt det vigtigste Jorddyrkningsredskab, der særlig bruges i Sachsen, Polen, Böhmen, Mähren og de slaviske østerrigste Lande, ere kun forskjellige Former af Krogen.

for hurtig Opfliden af denne Ploddel, men naturligvis forøgedes Ønidningsmodstanden meget, og der fordreides altsaa megen Kraft. Man kunde i de Dage undertiden i Bønderstuerne under Loftet finde hængende en lille Pose med Vætteløvs, som paa Grund af deres gode legledannede Form særlig egnede sig til at beslaa Plovene med; en saadan Pose med Vætteløvs betragtedes derfor som en særlig Skat, hvortil der stadig samledes sammen, og som gik i Arv fra Fader til Søn*). Alle Ploddelene stilledes udelukkende med Riler undtagen den forreste Del af Nafsen, der hvilede paa Jodkærren, og som var besat med en Række Trætappe paa sin øverste Side, hvorom en Ring af Jern eller Reb paa Forkærren kunde gribe og derved trække Nafsens forreste Ende mer eller mindre langt op paa Forkærren. Hjulene vare kun helt undtagelsesvis belagte med Jernringe. Ploven blev trukken af 4—6 eller undertiden 8 Heste eller Stude, spændte parvis foran hverandre. Foruden Plovstyreren behøvedes derfor i Reglen 2 Ruffe, og da der i Reglen kun pløjedes 5—6 Skpr. Land om Dagen, og Jorden kun blev gennemrodet i en ringe Dybde uden at blive ordentlig vendt eller bearbejdet, saa sees let, hvor overordentlig kostbart og dog slet hin Tids Pløjningsarbejde var.

Bed Siden af Hjulploven brugtes, som sagt, ofte Krogen til enkelte Arbejder, især paa Øerne, navnlig paa Sjælland. Den var yderst simpel, og ofte svagt bygget; havde et stort bredt Skjær, der sad skraat ned efter, og hvorved Jorden brækkedes op til Siderne uden at vendes, da den ingen Muldjæl havde; derimod havde den bagtil to skraat udstaaende Træknage, der tjente til end yderligere at skyde Jorden tilside. Den gik i Reglen paa et Køb, en Afvigelse fra de fleste andre Landes Kroge, som den synes at have modtaget fra Hjulploven for derved at faae en stadigere Gang. Den havde kun een Stjert, men paa denne var der en Krog, der pegede lige bagud, og som lettede under Styret. Den understøttedes ikke af

*) Jeg har truffet en gammel Bonde i Boeslum ved Vebelstoft, som endnu i Begyndelsen af dette Aarhundrede havde pløjet med saadanne „med Sten beslaede“ Plove.

Hjul fortil, men Aasen var meget lang og gik frem mellem Trædyrene til en Tverstang, som ved Studene i Reglen blev anbragt foran deres Horn, saa de trak med Panden, og som, hvor det var Heste, der anvendtes, laa under Bugen af dem bagved Forbenene og var fastgjort over Ryggen. Krogen stillede sig : det store Skjær gaves en mere eller mindre jordsøgende Form ved at drive Riler ind over eller under den bagerste Ende af Aasen, som gik igjennem den nederste tykke Del af Stjerten. Krogen brugtes især til Brakmarkens Behandling og til at nedpløje eller nedkrøje Bng eller Urter. Den bibeholdtes derfor mange Steder efter Svingplovens Indførelse og afløstes egentlig først helt, efter at den svenske Harve havde vundet Indgang, saa at man endnu for 15—20 Aar kunde see Krogen i Gang i Kjøbenhavns Omegn. Den norske Arl og det svenske Arder, som der endnu bruges de fleste Steder jevnjædes med Ploven, er væsentlig det samme som vor gamle Krog.

Saaledes var den danske Landmands 2 vigtigste Redskaber, indtil Landhusholdningssekskabet dannedes 1769, og Plovforbedringerne herhjemme begyndte.

Allerede forinden havde det forbedrede Agerbrug i England fordret bedre Plove end dem, det havde modtaget fra Middelalderen, og ligesom det engelske Agerbrug i det Hele taget hentede mange af dets Forbedringer fra Flandern, saaledes ogsaa Grundformen til dets nye Plove.

Hos Flæmingerne havde Agerbruget nemlig gjennem Aarhundreder staaet paa et mærkværdig højt Standpunkt, og hos dem finde vi derfor ogsaa lang Tid tilbage en forholdsviis fortrinlig Plov. Den var en Mellemting mellem Hjul- og Svingploven, idet den vel ikke havde Hjul foran, men derimod en Skøjte eller Stjlte, der støttede Forenden af Aasen; den havde et stort bredt hvælvet Skjær, som gik højt op paa Ploven og fortsattes af en kort hvælvet Muldfjæl, saa at den ganske anderledes end nogen anden daværende Plov var i Stand til at vende Furen. I Slutningen af det 17de eller Begyndelsen af det 18de Aarhundrede kom denne Plovform til det nordlige

England og Skotland, og man begyndte da her lidt efter lidt at forbedre sine Plove. En af de berømteste Plove, der da fremkom, var den, som lavedes af Joseph Foljambe i Kotherham under Walter Blythes Vejledning, og som fik Patent 1730. Den kaldes almindelig Kotherham Ploven, og var en Svingplov, der i det Væsentlige bestod af Træ, saa at kun Rangjernet, Skjæret og Løbet samt den Blade, der dækkede Muldfjælen, var af Jern. James Small, en Skotte, var den første, som brugte støbte Muldfjæl, og som i det Hele taget foretog saa mange Forbedringer ved Ploven, støttende sig til Mechanikens Principer, at han almindelig kaldes „Svingplovens Fader.“ Fra den Fabrik, som han indrettede i Berwickshire 1763, leverede han en Masse ensartede og harmonisk byggede Plove, som væsentlig danne Grundlaget for senere Plovforbedringer, og som spredtes vidt ud over Englands Grændser. De engelske Svingplove vare ogsaa naaede til Norge, rimeligvis lidt efter Midten af forrige Aarhundrede, og det var ad denne Vej, at de holdt deres Indtrædelse paa den danske Jord. I Norge vare de nemlig blevne forandrede paa forskjellig Maade i Henhold til den Jord, der skulde dyrkes med dem, men især var der en af dem, der var bekjendt som en særdeles god Plov, og som brugtes paa Falkensten ved Tønsberg.

Da Landhusholdningselskabet erfarede dette, henvendte det sig derfor til daværende Sorensfriver senere Overauditor Jens Friis til Falkensten om at faae 2 Svingplove, den ene for stærk, den anden for lettere Jord, samt en øvet Plovmand sendt herved. De affendtes den 27de Septbr. 1770, ledsagede af Plovmanden Ole Olsen, der ej blot forstod at pløje med dem, men ogsaa at lave dem. Toldembedsmand Thomas Lange i Langesund i Norge nedsendte en anden Slags, der ogsaa skrev sig fra England, hvor den brugtes i Yorkshires og i Norfolk. Der blev da den 18de Oktbr. samme Aar anstillet en Prøve med disse 3 Plove samt med en engelsk Plov, rimeligvis en letbygget Kotherham Plov, som John Brown til

Maglegaard, Handlende i Kjøbenhavn, havde ladet forskrive. Alle fire vare altsaa Svingplove og sammenlignedes dels indbyrdes dels med en almindelig sjællandsk Hjulplow. Bedømmelseskomiteen bestod af Selskabets Vicepræsident Etatsraad Hübner, John Brown, Dietrich Beckmann, Forvalter Baden og den dygtige og bekendte Selvejerbonde, Hans Jensen fra Gjentofte, Medlem af Selskabet, den saakaldte „Lærde Bonde“ fra Gjentofte, selv en fortjensfuld og agtet Mand og Fader til Præsten Hans Bjerregaard, særlig kjendt for sin hæderlige Virksomhed for de jydskes Heders Beplantning. Prøven viste afgjort de 4 Svingploves Fortrin fremfor Hjulplowen; de gjorde Arbejdet bedre, og medens hin fordrede 2 Mand og 4 Heste til sin Betjening, brugte disse kun 1 Mand og 2—3 Heste. Blandt de 4 Svingplove var den lette fra Falkensten den bedste; naar Browns ikke viste sig at være saa god, laa Grunden maaste i, at der ikke som ved hin var en øvet Plowmand til at føre den.

Udfaldet af dette Forsøg foranledigede, at Selskabet i Foraaret 1771 lod nedfende 10 falkenstenske Plove med tilhørende Skagle-, Sele- og Stavtøj samt en erfaren Plowmand, som blev taget i stadig Tjeneste af Selskabet, og ved hvis Hjælp Kjendskabet til de falkenstenske Plove og til baade at styre og at forfærdige dem søgtes spredt i de forskjellige Egne af Landet, dog navnlig af Sjælland. Tillige lod man paa John Browns Forestilling (28de Novbr. 1770) og ved hans Medvirkning i det samme Foraar en let Kotherham Plow komme fra Edinburgh. Den falkenstenske Plow fattes ved Plowmandens Hjælp først i Gang paa Leræltegaard ved Hørsholm, i Sundbyvester paa Amager og hos Præsten Rafjar i Ramløse.

Trods de store Fordele, som den falkenstenske Plow tydelig førte med sig, havde den dog meget at kæmpe mod, navnlig hos Bønderne; og det ikke blot den Uvillie eller Fordom, der er saa almindelig mod alt Nyt, men den tildels begrundede Indvending rejste sig, at der fordredes Øvelse og en vis Dygtighed til at styre den. Og saa her see vi Hans Jensen gaa i Spidsen for sine Standsfæller, thi han syntes saa godt om den, at han

ansøgte om og erholdt af Landhusholdningssekskabet et Exemplar af den i Oktober 1771, den første Plov, som Sekskabet forærede bort. Imidlertid fik Ploven ogsaa ivrige Talsmænd omkring i Egnene af Sjælland og paa Bornholm, hvorhen den allerede det første Aar synes at være bragt, og der begyndte fra mange Sider at indkomme baade Andragender om at erholde et Sæt tillaaens og Betænkninger over dens Fortrinlighed. I hvert af de følgende Aar, som det synes indtil 1775, forstrev Sekskabet flere og flere falkenstienske Plove samt øvede Plovarke, og mange saavel større som mindre Gaarde forsynedes dermed, dels for et kortere Tidsrum dels til Stadighed. Men desuden begyndte man nu herhjemme at forfærdige disse Plove, og saaledes havde Pastor Rohmeyer i Bøggerløse allerede indtil Begyndelsen af Aaret 1774 ladet forfærdige 6 Sæt af disse Plove.

Vel var det endnu kun undtagelsesvis man saa Svingploven komme i Gang, men Interessesen for Plovforbedringer i det Hele taget var dog vaakt, den gamle Hjulplovs Enevælde var rokket, og man begyndte at give enkelte af dens Dele en ny og bedre Form. Der blev saaledes lagt mere Vægt paa at Langjernet, Skjæret og Muldsjælen bedre samvirkede end tidligere. De Trædele af Ploven, som vare mest udsatte for Slid, bleve belagte med tyndt Børn af gamle Leer, Skjæreknive eller lignende, for at Ploven kunde gaa lettere i Jorden. Der blev anvendt større Omhu ved Valget af Behandlingen af Træet, hvortil Fleischers Prisskrift af 1779 indeholder en interessant Vejledning. Blandt dem, der særlig udmærkede sig ved at forbedre de gamle Hjulplove, maa nævnes Smeden Steffen Poulsen i Nimdrup, Græstrup Sogn, Matstrup Gods; det synes navnlig at være Forredet til Ploven, som han forbedrede; hans Plove nævnes oftere som særlig gode og lette, saa de kunde trækkes af 2 Heste, og fra 1782—97 forfærdigede han over 200 Plove af denne Slags. I det Hele taget synes Hjulplove i flere Egne af Jylland gennemgaaende at have været lettere end dem, der brugtes her paa Øerne.

Dog var det navnlig med Forbedringer af Svingploven, at man sysslede. En stor Mængde Forslag i saa Henseende fremkom, og ikke blot undersøgte og prøvede Selskabet disse, men det foreskrev ogsaa nye Plovformer fra Udlandet. Saaledes foreskrevs Smalls Plov fra England, 2 nye Plovformer fra Elverum, en Dobbeltplod fra England o. fl. Paa flere af Datidens Svingplove seer man ogsaa Styret blive forandret fra at være Stjerte til 2 Opstandere, den ene foran den anden, og forbindes med et horizontalt liggende Tvertræ eller Haandtag, saaledes som det endnu dengang brugtes i Oplandene, og som vi ovenfor have nævnet som et Slægtskabspunkt med den persiske Plov. I Landbohøjskolens historiske Redskabsamling findes flere Plove fra den Tid med et saadant Styr.

Det nordøstlige Sjælland var den Egn af Landet, hvor Svingploven først vandt en mere almindelig Udbredelse; dette skyldes et Par samvirkende Omstændigheder, som vi nærmere skulle omtale. I Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede bleve Gaarde i Helsingøregnen drevne af Engelsmænd; de søgte at indføre engelsk Drift og indforskrev derfor blandt andet ogsaa nyere engelske Redskaber. Ved at indkalde engelske Tjenestefolk fikrede de sig en rigtig Benyttelse af de nye og for Egnens Beboere ukjendte Redskaber; men tillige blev derved de nye Redskabers Fortrin end tydeligere for de omboende Landmænd, de fik mere Tillid til dem og vare derfor tilbøjeligere til at ombytte deres gamle med dem. En af de første og maaske den første Engelsmand, der indførte den engelske Plov der i Egnen, var en Grosferer Velfour i Helsingør, der 1799 eller 1800 havde kjøbt en Gaard paa Langstrup Mark, $1\frac{3}{4}$ Mil fra Helsingør. De af ham indforskrevne Plove vare imidlertid meget tunge, hvorimod en anden Engelsmand, der nogle saa Aar senere kjøbte en Gaard i Louelt, $1\frac{1}{4}$ Mil fra Helsingør, og som selv baade var Smed og Hjulmand, lavede en Svingplov efter engelsk Mønster, der var en Del lettere, bedre passede for Egnens Jordbundsforhold og Hestekraft og derfor var den første, der vandt nogen større Udbredelse blandt Bønderne i denne Egn.

Hans Sørensen paa Dauglykke Mark var rimeligvis den første Bonde, der købte af den sidstnævnte Slags Plove, omtrent 1804.

Omtrent ved denne Tid var det, at den første ordentlige Fabrik for Redskaber blev bragt i Gang herhjemme. Indtil da havde der vel været enkelte driftige Hjulmænd og Smede, som havde affat et ikke ringe Antal Plove, men dels savnedes ofte den rette Indsigt, dels manglede ofte ganske Harmonien mellem de 2 samvirkende Haandværkeres Arbejde, idet hver af dem søgte at fremstille den Form, som hans Tøffe eller Erfaring havde antyndet ham som den bedste. Det var derfor heldigt at faae en Fabrik, hvor de forskjellige Haandværkeres Arbejde blev ledet efter en bestemt Plan, mod en bestemt Form.

1797 kom en Skotte ved Navn John Wilson til Frederiksborgegnen for at bygge et Par Tærskemaskiner. Den af gode Redskabers Udbredelse senere fortjenstfulde Stutmæster Nielsen anbefalede ham til Prinds Carl, der vilde have en Fabrik oprettet i en gammel Salpeterlade paa Frederiksværk. Wilson førte to Engelmænd, en Træarbejder og en Smed, med sig, men iøvrigt toges da, som ogsaa senere, Arbejderne fra den nærmeste Omegn, og blandt disse uddannedes mange flinke Folk, som senere nedsatte sig omkring i Landet, nogle gik endog til Norge, og derved førtes et godt Kjendskab til Maskinvæsenet ud i en videre Kreds. Wilson var en særdeles dygtig, tænksom og brav Mand; inden 3 Aar beskæftigede han 30 faste Arbejdere, og det varede ikke længe, inden der aarlig affattes for 20—30,000 Rdr. Redskaber og Maskiner, ej blot her til Landet men ogsaa til Sverige, Norge og Tydskland. Af de Tærfe-, Kense- og Haffelsmaskiner samt Kværner og Hestegange, som Wilson konstruerede og lavede, har der endnu til for faa Aar siden været Exemplarer at finde paa de større Bøndergaardene i denne Del af Sjælland. Foruden en Hjulplow, Kultivator og en skotsk Harve, konstruerede han ogsaa, væsentlig efter skotsk Model, en Svingplow med støbt Muldfjæl, smedet Skjær og meget langt Løb, der blev en Del udbredt

under Navn af Wilsons eller den stotske Svingplov, navnlig dog kun paa større Gaarde, da den var temmelig svær; men den Hjulplov, som han ogsaa begyndte at lave efter en medbragt Model, var endnu sværere, og blev derfor næsten ikke brugt. Grunden var altsaa lagt, men hans Redskaber vare som sagt for tunge for vore danske Forhold, og den Udbredelse, de fandt, skyldes særlig hans store Evner til at fremstynde Landmændene til at forsøge det Nye, han indførte. Da han derfor drog bort til Norge, hvor han etablerede sig, og den under hans Vejledning uddannede Haandværker Lars Andersen, der vel var dygtig i sit Fag, men som savnede Wilsons Evne til at paavirke Landmændene, blev Bestyrer af Fabrikken, saa gik det tilbage Aar for Aar, og da nu hertil kom Krigen med de trykkende Konjunkturer, saa var det kun meget lidt, der afsattes i disse Aar indtil henimod 1820.

Et halvt Aarhundrede var nu forløben, siden Svingploven havde holdt sin Indtrædelse paa den danske Jordbund. Den var nu kjendt i alle Egne af Landet, men det var dog meget langt fra, at den kunde siges at være trængt ind overalt; de allerfleste holdt sig endnu til Hjulploven, og for hver 10 af af disse, der vare i Gang, traf man næppe een Svingplov. Grundene hertil vare først og fremmest, at Folk vare uvante med at stille og bruge dette Redskab, dernæst at de indførte eller her konstruerede Svingplove vare meget tunge, og at Størsteparten af dem brugtes med Træmuldfjæl, som, selv om den var tildannet hvælvet, snart fyldtes med Jord og gjorde Ploven endnu tungere.

Efterat der i de første 15—20 Aar af dette Aarhundrede ligesom havde været en Stilstand i Udbredelsen af Svingploven, nærmer man sig endelig den Tid, da den sidste afgjørende Kamp med Hjulploven skulde finde Sted. Vi skulle da først see med hvilke nyere Plove det var, at denne Kamp blev ført, og dernæst omtale de færliche Hjælpeidler, Præmiepløjninger og Uddelingen af Svingplove, der saa væsentlig bidroge til at denne Kamp saa hurtigt bragtes til Ende; vel varede den

omtrent fra 1820—45, men dette maa dog siges at være kort Tid, baade naar der sees hen til, hvor ulige længere det har været i mange andre Lande, og tillige til hvor overordentlig betydningssfuld en Forandring det var, idet den paa mange Maader greb ind i hele Agerbrugets Drift og Økonomi.

Af de nyere, lettere og bedre konstruerede Plove, der kom i Brug, skulle vi først nævne den winstrupske Plov, ikke blot fordi det var den, der i dette Tidsrum først traadte i større Virksomhed herhjemme, idet den nemlig allerede fremkom i 1815, men ogsaa fordi det var en for sin Tid fortrinlig, vel gjenomtænkt og paa gode mekaniske Principer bygget Plov, der godt kunde konkurrere med flere af de bedste engelske Plove. Man kan maasse nok sige, at naar der sees hen til Tiden, da den fremkom, har ingen her i Landet tidligere eller senere konstrueret Plov vidnet om saa stor Selvstændighed, saa klar Opfattelse og saa nøje et Kjendskab til Plovene og de enkelte Plovdeles Virkemaade som denne. Naturligvis nærmede den sig i sin Bygning de bedre af Datidens engelske Plove, og der var Lighed hos den baade med Small's, med Bailey's og med Cook's Plov, men den skilte sig fra dem ved at Muldfjælen var gjort højere med et Bræt, der lagdes ovenpaa den, ved at Landblikket helt luffede Landsiden, ved en forandret Form af Skjæret, saa at dette og Muldfjælen dannede en fortløbende Skruelinie, og desuden ved en lige Nas. Nasen gjorde han nemlig lige, blandt andet fordi Ploven baade skulde kunne bruges som Hjulplov og Svingplov, og om dette vel var en Foranstaltning, der maasse nærmest kun var fremkaldt ved Landmændenes vedhængende Fordringer om at bruge Hjulplov eller i alt Fald i visse Tilfælde at kunne bruge Hjulplov, saa maa det dog indrømmes, at denne den sidste Hjulplov, der er konstrueret her i Danmark, stod saa ulige højt over alle andre her i Landet tidligere brugte, at disse ingen Sammenligning taalte med den. Tid efter anden blev hans Plov ogsaa mere og mere brugt som Svingplov, især da han stadig foretog de Forbedringer ved den, som dels Landmændenes Erfaringer dels

den freebornste Plov senere paaviste. Fabrikanten, Mechanikus, Danebrogsmand D. S. Winstrup, døde først for et Par Aar siden, tilbøds ubemærket af den større Almenhed, men det er derfor saameget mere paa sin Plads her at gjenkalde Mindet om en Mand, der mere end de fleste andre har bidraget til at sprede Kjendskabet ikke blot til gode Plove, men i det Hele taget til gode Redskaber, baade ved dem han udsendte fra sin Fabrik ved Slotskroen ved Frederiksborg, og ved det grundige og for sin Tid fortrinlige Billedværk om Redskaber og Maskiner, som han begyndte at udgive 1822, det eneste Værk af den Art, der endnu haves paa Dansk. Dette Værk blev oversat paa Tydsk, og vakte der en saadan Opmærksomhed i den fagkyndige Verden, at den bekjendte Mathusius paa Hundisburg henvendte sig til Winstrup og formaaede ham til for egen Regning at overtage den store Fabrik for Agerdykningsredskaber paa Hundisborg, som netop dengang savnede en Driftsbestyrer.

Et Par Aar senere, vel omtrent 1817—18, indforskrev Kammeraad Drewsen paa Strandmøllen en hollandsk Plov. Dette var en tung men isørigt velkonstrueret Plov, og støttet af Drewsens Autoritet, af hans rastløse Virken baade i Strift og i Gjærning for enhver landøkonomisk Forbedring, han kastede sig over, og især støttet af hans Stilling som Præsident i Landh. Selskabet, vandt denne Plov en Del Udbredelse, om end langt mindre end den winstrupste. De første hollandske Plove bleve lavede paa Strandmøllen og i Frederiksborg af Justitsraad, Stutmester Nielsen, men snart begyndte ogsaa Winstrup samt Frederiksværks og andre Redskabsfabrikker at lave dem, og den hollandske og winstrupste Plov bleve ansete for Datidens bedste Plove.

Ogsaa den cookiske Plov med 2 Hjul fortil og 1 Hjul bagtil for at støtte Plovlegemet, var kommet hertil, men den var dels meget dyr, dels altfor tung til at kunne vinde nogen Udbredelse.

Da kom Aaret 1820. Foranlediget af en Meddelelse fra et landøkonomisk Selskab i New-York, forskrev Landh. Selskabet et Exemplar af en i Amerika efter engelske Svingplove af d'Hr. Wood & Freeborn i New-York konstrueret Plov, og saa Maa-

neder efter, 1821, naaede den hertil. Det var en lille let Svingplov, med kort Løb og Næs og med et bredt Skjær, der velformet sluttede til og ligesom dannede den nederste Del af Muldfjælen. Det er denne Plov, der senere er bleven saa bekendt under Navn af den freebørnske eller den amerikanske Plov. Den blev første Gang prøvet d. 28de Septbr. 1821, ved en Præmiepløjning paa Lykkensgave ved Roeskilde Kro, og ligesom Navnet paa dens første Prøvested varblede godt for den, saaledes blev det i Virkeligheden ogsaa navnlig denne Plov og de Plovformer, der aflededes af den, som mere end nogen anden Plov efterhaanden bidrog til at fortrænge Hjulploven. Den blev derfor ikke blot lavet i forskjellige Størrelser paa Frederiksværk, men vi gjenfinde meget af dens Grundform i de fleste af de Plove, som efter den Tid ere fremkomne her i Landet. Det af Landhusholdningssekskabet indforskrevne første Exemplar af den amerikanske Plov, findes endnu i Landbohøjskolens historiske Redskabsamling.

Det var altsaa navnlig med den winstrupste, den bailenske, den nordamerikanske Plov og disses Afleggere, at Kampen med Hjulploven omtrent 1820 begyndte med fornyet Styrke. Endnu var den allerstørste Del af Landmændene Tilhængere af Hjulploven, thi om denne end med sine 2 Mand og 4—6 Heste ikke udrettede mere eller bedre Arbejde end Svingploven med een Mand og 2 Heste, saa var denne dels vanskeligere at styre for de uøvede Kræfter, og dels var den tilshneladende dyrere, da den i Reglen maatte kjøbes, medens Hjulplovene for en væsentlig Del lavedes paa Gaardene selv. Det kgl. Landhusholdningssekskab saae klart disse to Hindringer og paa den anden Side den overordentlige Fordel, det vilde være for hele Landet, om Svingploven endelig kunde afløse Hjulploven, ikke blot enkeltvis, men i hver Gaard, paa hver Mark, og det besluttede da med Kraft at fremskynde Reformen; og det maa nævnes som en af det kgl. Landh. Selskabs fortjenstfuldeste Handlinger i det forløbne Hundrebaar, at det ikke betænkte sig paa ved sin Indflydelse, sin Kraft og sine store Pengemidler

at stille sig som Fører af en Reform, som det store Flertal endnu stillede sig i Opposition til, men hvis Gjennemførelse alligevel har bragt de velsignelsesrigeste Frugter for vor Agerbrugs Udvikling og derved for hele Landets Velvære.

Allerede 1819 optog Selskabet som et Puukt i sin Virksomhedsplan at uddele Plove og andre Redskaber til dygtige og fremadskridende Jordbrugere, og det begyndte med at uddele 5 baileyske Plove, men denne Uddeling blev i de følgende Aar langt omfangsrigere, navnlig efter at Kongen fra 1825 aarlig understøttede Selskabet med en Pengesum, for bedre at kunne fremme denne Gren af dets Virksomhed. I Begyndelsen overlodes Plovene kun tillaans, men med det Tilfagn, at de efter 2—3 Aars Forløb skulde ansees for Vedkommendes Ejendom, naar disse beviste at have gjort hensigtsmæssig Brug af dem. Da der imidlertid indløb langt flere Andragender end der kunde fyldestgøres, besluttedes det 1824 kun undtagelsesvis at uddele Redskaberne helt frit, men derimod for $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{5}$ Del af Børdien, saa at en baileysk Plov blev betalt med 8 Rdlr., en nordamerikansk med 4 Rdlr.; (en baileysk Plov med støbt Muldfjæl kostede 1830 omtr. 30 Rdlr. og en nordamerikansk 20 Rdlr.) Og da det ikke blot var Bønder, men ogsaa Godeejere og andre udenfor Bøndestanden, der gjorde Brug af denne Hjælp, besluttede Selskabet 1827, at det navnlig skulde være Bønder, som de tilstodes. I de første Par Aar var det kun af de baileyske Plove, som Selskabet uddelte, men 1822 begyndte det ogsaa at uddele af de nordamerikanske, og efter at det 1824 havde prøvet en Forbedring af disse Plove, som en Mand ved Holstebro havde foretaget, ved at gjøre Plovlegemet snevrere fortil og mere aabent bagtil, hvorved Furen blev lagt bedre, lod det for Fremtiden de nordamerikanske Plove, som det uddelte, lave efter denne Model. Antallet af Plove, der uddeltes fra 1819—29 var af de baileyske Plove 129 Stk. og af de nordamerikanske 104 Stk.; i Slutningen af dette Tiaar var det overvejende den sidste Slags Plove

der uddeltes, idet den baileyfke i Regelen anfaaes for at være for tung. I Aaret 1831 fremkom imidlertid en mindre Form af den baileyfke Plov, og det blev fra 1833 af udelukkende den og den nordamerikanske, der uddeltes af Selskabet.

I Løbet af det andet Aaar, fra 1829—39, uddelte Selskabet ialt 260 Plove, nemlig 23 af de store baileyfke Plove, 107 af de mindre Do., 116 af de nordamerikanske og 14 Plove helt af Fern. Ogsaa i Løbet af Fyrrethverer fortsattes denne Uddeling, men da Svingploven nu efterhaanden havde trængt igjennem overalt, indkom der forholdsvis kun faa Andragender derom, og det var kun nogle faa Fernplove og smaa Træplove til Bløjning med Røer, som der stjenkedes enkelte driftige Husmænd eller dygtige Vandvæsenlærlinger, der havde tjent under Selskabet.

Det andet væsentlige Middel, hvorved Selskabet fremmede Indførelsen af Svingplove var ved de af dette foranstaltede Præmiepløjninger; vel blev det udtrykkelig anført, da Forslaget fremkom, at disse Præmiepløjninger ikke skulde tjene til at afgjøre Striden, om enten Svingplove eller Hjulplove vare de fordelagtigste, men at de derimod udelukkende iværksattes for at vække Sands for god Bløjning ved at belønne de dygtigste Plovkarle. Naar det ikke desto mindre blev bestemt, at kun Svingplove maatte bruges ved Præmiepløjningerne, saa var det, fordi man anfaa Svingploven for en vanskeligere Plov at stille og styre, og at den derfor afgav et bedre Prøvemiddel for Pløjernes Dygtighed end Hjulploven. I Virkeligheden havde denne Bestemmelse imidlertid tilfølgende, at de unge Bønderkarle beslittede sig paa at kunne pløje med Svingplov, for at kunne konkurrere til de høje Præmier (10—40 Rdlr.), der navnlig i Forhold til Datidens Følkeløn jo endog maatte betragtes som særdeles høje; og en af de væsentligste Hindringer mod dens Indførelse, Uvantheden med at styre den, blev saaledes indirekte bekjæmpet. De udsatte Præmier bleve udredede af Selskabets Kasse med Tillæg af

de Bidrag, som indkom fra dem, der interesserede sig for Sagen, ligesom ogsaa Staten henimod Slutningen ydede Bidrag i denne Anledning. Til Dommere valgtes hver Gang 3 Bønder for at styrke Befolkningens Tillid til Dommens Upartisthed, og de af Landhusholdningselskabets Medlemmer, der overdroges Overopfigten ved Pløjningerne, enedes om ikke at lade deres Folk konkurrere.

Forud for den første Præmiepløjning gik en Pløveprøve med det udelukkende Formaal at bestemme Godheden af forskellige Slags Pløve. Det var ifølge Etatsraad Collins Forslag, at denne Prøve blev anstillet under Drewsens Ledelse paa Strandmøllen d. 12te April 1820. 14 forskellige Pløve mødte, nemlig 5 Hjulepløve, 1 brabantst Stykpløve og 8 Svingpløve. Som de bedste viste sig ved denne Leilighed den baileyske Pløve og derefter Winstrups Hjulepløve.*) Ved at afgive Beretning om denne Pløveprøve i Landhusholdningselskabet var det, at Drewsen fremkom med Forslaget om, at iværksætte Præmiepløjninger, og allerede samme Efteraar (1820) d. 28de Septbr. fandt den første af disse Sted paa Frederiksborg Ladegaards Mark. I denne Egn var Brugen af Svingpløve mere udbredt end i de fleste andre af Landets Egne, og der mældte sig derfor allerede et stort Antal Deltagere til denne første Pløjning, hvorimod, som det af nedenstaaende Overfigt vil sees, Deltagelsen i Begyndelsen i enkelte andre Egne, f. Ex. Roeskildeegnen, kun var ringe, fordi Brugen af Svingpløven endnu tildels var ukendt i disse. Disse af Landh. Selskabet foranstaltede Præmiepløjninger afholdtes næsten aarlig fra 1820—1843; deres Antal beløber sig til 34; og Tiden og Stedet for deres Afholdelse samt Udfaldet af dem have vi sammenstillet i nedenstaaende Overfigt.

*) I Nye landøkonomiske Tidende, 2det Bind Side 370, findes en udførlig og interessant Beretning om denne Pløveprøve.

Åar	Dage	Sted	Antal Konkurr.	Antal Premier	Samlet Præmiesum
1820	28. Septbr.	Frederiksborg Ladegaard . . .	28	7	200 Rd.
1821	20. Juni	Esrom Skæfergaard	25	3	90 —
"	28. Septbr.	Nyffensgave ved Roeskilde Kro	9	3	60 —
1822	20. August	Kastrup paa Amager	17	7	150 —
"	23. Oktbr.	Roeskilde	19	6	140 —
1823	16. Juni	Nyngby, Kjøbenhavn	22	6	140 —
"	8. Oktbr.	Kokkedal, Hørsholm	22	6	140 —
1824	1. Novbr.	Svinninge Kro	34	11	185 —
1826	30. Oktbr.	Gyrstinge, Ringsted	24	6	140 —
1827	27. Oktbr.	Edelgave, Kjøbenhavn	22	6	140 —
1828	27. Juni	Biborggaard, Næstved	33	6	140 —
1831	29. Septbr.	Engestofte, Saxkjøbing	39	6	140 —
1832	28. Septbr.	Korseløge, Stubbekjøbing	31	6	140 —
"	9. Oktbr.	Veilby, Grenaa	43	8	120 —
1833	21. Septbr.	Gammel Estrup, Randers	37	11	195 —
"	28. Septbr.	Maribo Ladegaard	72	6	140 —
1834	15. Septbr.	Odum, Randers	30	10	175 —
"	17. Septbr.	Spendrup, Randers	17	10	175 —
"	26. Septbr.	Fuglsig, Hjørring	33	10	175 —
"	1. Oktbr.	Birkelse, Aalborg	31	10	175 —
1835	28. Septbr.	Hestrupgaard, Hjørring	32	10	175 —
"	1. Oktbr.	Sohngaardholm, Aalborg	24	10	175 —
"	13. Oktbr.	Skjervad, Grenaa	44	10	175 —
1836	30. Septbr.	Ostergaard, Aarhus	43	10	175 —
"	4. Oktbr.	Sohngaardsholm, Aalborg	38	10	175 —
"	7. Oktbr.	Rønnousholm, Hjørring	45	10	175 —
1837	21. Septbr.	Åagaard, Thisted	19	11	150 —
"	25. Septbr.	Buderupholm, Aalborg	28	14	175 —
"	4. Oktbr.	Frysendal, Viborg	49	14	175 —
1839	Efteraar	Åagaard, Thisted	45	14	175 —
"	—	Sophiendahl, Aalborg	49	14	175 —
"	—	Nimtofte, Grenaa	51	14	175 —

Åar	Dag	Sted	Antal Konurr.	Antal Præmier	Samlet Præmie- su
1841	September	Lundegaard, Aalborg	15	10	125 R
1843	10. Novbr.	Grønnesøgaard, Frederiksværk	39	13	120 —

Som det sees, lod Selskabet sine Præmiepløjninger udelukkende afholde paa Sjælland i de første 9 Aar, for først her at faae Sagen i Gang, inden man spredte sig videre, og først fra 1831—33 forlagde man dem til Volland-Falster. Da der paa denne Tid imidlertid dannedes landøkonomiske Selskaber i Sorø Amt, Maribo Amt og senere i Præstø Amt, der alle optog Præmiepløjningerne som et Punkt i deres Virksomhedsplaner, nøjedes Selskabet med, efter saaledes at have bragt Sagen i Gang, at understøtte disse Foreninger og Foreningen i Fyen med en større eller mindre Sum til de af dem foranstaltede Præmiepløjninger, og fra 1834 koncentrerede det hele sin Kraft paa at bringe Sagen i Gang i Sjælland, navnlig i Randers og Aalborg Amter, indtil endelig ogsaa flere af de derværende lokale Landboforeninger toge Sagen i sin Haand, saa Selskabet kunde nøies med, ligesom ved de ovennævnte Foreninger, at understøtte Foretagenderne med en Pengesum. Den sidste Præmiepløjning, som det understøttede var den, som den mellemslesvigiske Landboforening foranstaltede 1859. —

Efter 1843 foranstaltede det altsaa ikke selv nogen Præmiepløjning afholdt, men enhver, der mindes dem, vil erkjende, at de vare til overordentlig Nytte, og det ikke blot fordi Sand-
sen særlig ved dem blev vaft og styrket for bedre Pløve og bedre Pløjning, men i det Hele taget for den Interesse for Fremstridt, der af dem fremkaldtes i Landbostanden, hos hvilken gammel Fordom og Slændrian endnu sad alt for urokket til Huse; og disse Præmiepløjninger, der droge en Mængde Landmænd sammen om sig, vare altid tillige livlige landøkonomiske Diskussionsmøder, og virkede derved i mange Retninger til Agerbrugets Udvikling. —

Efterhaanden som Uvillien mod Svingploven ved disse Foranstaltninger begyndte at ombyttes med en Trang til dem, fremstod den ene nye Plov efter den anden, navnlig hvad Skjær, Muldfjæl og Landside angik. I Begyndelsen vare disse Former udelukkende af lokal Betydning, og kun kjendte i vedkommende Smeds eller Hjulmands nærmeste Omegn; Muldfjælen, Plovens vanskeligste Del, var nemlig endnu, endog sine Steder til lige op i Fyrrethverne, enten tildannet af Træ — først uden nogenformhelt Belægning, senere belagte med gamle Hjulskinner og sluttelig med Jernplader —, eller de vare af Smedejern. I begge Tilfælde skulde altsaa hver enkelt Muldfjæl tildannes af Konstruktørens egen Haand, og det var altsaa kun et begrændset Antal Exemplarer, der kunde fabrikeres af hver Slags Plove. Denne Omstændighed vilde derfor nødvendigvis have hæmmet Svingplovens nogenlunde hurtige Indførelse, hvis der ikke, som Tilfældet blev, var fremkommet en Mængde Støberier omkring i Provindserne, i hvilke de bedre Muldfjæle eller Bagplove, der havde tiltrukket sig mere end almindelig Opmærksomhed, kunde støbes og derved mangfoldiggjøres paa en let Maade. Landhusholdningssekskabet virkede ogsaa i de her nævnte Retninger til Sagens Fremme; det uddelte nemlig Præmier til Hjulmand, Smede og Skolelærere, der havde gjort sig fortjente ved at forfærdige mange Svingplove; i Aaret 1833 uddelte det saaledes i denne Anledning 4 større Præmier. 1835 sendte Sekskabet en dygtig Mand til Randers og Aarhus Egnen, for at lære de derværende Landsbysmede at beslaa Redskaber. Ogsaa enkelte af de nydannede provinssielle Landbosforeninger bragte større Offre for at fremstaffe gode Redskaber; saaledes blev det strax ved Sorø Amts landøkonomiske Selskabs Oprettelse bestemt, at det skulde virke for gode Redskabers Udbredelse, og et Værksted for saadanne Redskaber blev oprettet paa Rastrup, hvor der ogsaa lavedes en Del Plove.

Af og til indførtes ogsaa i dette Tidsrum nye Plovformer fra Udlandet, saaledes indførstrevs Wilkies Plov 1834, da den

brugtes meget omkring Glasgow, men den og de fleste andre vare for tunge, man havde i den winstrupste og amerikanste Plov været saa heldig at faae Plove, der i deres egne eller i afledede Former passede langt bedre for vore Forhold end de svære engelske Plove, og nogen ny Plov af Betydning kom derfor ikke til at medvirke ved Svingplovens Indførelse i Danmark, hvilken Reform omtrent maa siges at være tilendebragt 1845.

Landboffolen ved Lyngby den 30te Juni 1869.

J. C. la Cour.
